



Hodnocení diplomové práce

Jméno studenta:	Jaromír Škoda
Název práce:	Vědecké explanace - teoretická a praktická selhání
Druh práce:	magisterská diplomová práce
Hodnotil:	Mgr. Karel Šebela, Ph.D.
Druh hodnocení:	posudek oponenta
Datum:	Klikněte sem a zadejte datum.

Stupeň hodnocení:	A 1 výborně	B 1- výborně mínus	C 2 velmi dobře	D 2- velmi dobře mínus	E 3 dobře	F 4 nevyhověl
	☐	☐	☐	☒	☐	☐

Bodové hodnocení:

Hodnocení (+)	Stupnice					Hodnocení (-)
	1	2	3	4	5	
Probíhaly pravidelné konzultace *	☐	☐	☐	☐	☐	Konzultace neproběhly
Znalost literatury k tématu	☒	☐	☐	☐	☐	Neznalost literatury k tématu
Kriticky hodnotí zdroje	☒	☐	☐	☐	☐	Nehodnotí použité zdroje
Obsahuje analýzu problému	☐	☒	☐	☐	☐	Nevykazuje analytické schopnosti
Dobrá logická výstavba textu	☐	☐	☐	☒	☐	Špatná logická výstavba textu
Dobrý úvod	☐	☐	☐	☒	☐	Nedostatečný úvod
Ucelený závěr	☐	☐	☐	☒	☐	Nedostatečný závěr
Správně vedený vědecký aparát	☐	☒	☐	☐	☐	Nesprávně vedený vědecký aparát
Kvalitní jazykové podání	☐	☐	☐	☐	☒	Špatné jazykové podání

* Vyplňuje jen vedoucí práce.

Kontrola plagiátorství:

Oponent nekontroloval práci v systému theses.cz.

Slovní hodnocení:

Předložená práce je velmi originální a promyšlená studie k tématu explanace. Autor navrhuje vlastní model explanace, přičemž cestou k vlastnímu modelu byla analýza a kritické zhodnocení dosavadních návrhů. Z jejich slabin a otevřených otázek chce vytvořit model vůči těmto slabinám imunní. Kvalita práce spočívá především právě ve vytvoření originálního konceptu a některých dílčích úvahách nad tématem. Nejlepší částí práce je tedy část Konstrukce, kde autor promýšlí sporné body dosavadních modelů a hledá cestu k původnímu řešení.

Přesto nemohu práci hodnotit lépe než známkou D. Obecným důvodem je to, že originální myšlení autora se nepodařilo úspěšně vtělit do srozumitelné, jasné a organicky působící práce.

Konkrétněji: již jazyková úprava textu snižuje její hodnocení, je plná nejružnějších druhů chyb a překlepů, autor ve slovech vynechává písmena, špatně skloňuje, míchá slovosled a především neustále špatně umísťuje čárky ve větách. Typickou chybou je čárka za subjektem věty, např. na str. 63 se píše, že „Empirická evidence e, je funkční vztah“. Chyb je tolik, že brání plynulému čtení textu. Jen několik příkladů – překlep se nachází i v Obsahu, který by jich rozhodně měl být ušetřen, v názvu kapitoly 5 je „model“, ač má být „modelu“. Na str. 56, na čtvrtém řádku, je fráze „finální schody“, ač má být „finální shody“. Podivný je také způsob používání autorského plurálu; dobrým příkladem je poznámka pod čarou 6 na str. 7. Na jedné straně tím autor dává najevo přesun pozornosti („dejme stranou“, či v předchozí poznámce „i my se budeme zabírat relativismem“), na druhé straně se stejnou formou vyjadřují názory autora – „považujeme jistou míru metafyziky ve vědě za nutnou“. Dále, na str. 61 se nachází důležitá pasáž, kde autor převádí do přirozeného jazyka formulí označenou symbolem „!“. Autorova věta však zní: „Zákonu Všichni *havrani jsou černí* odpovídá podle kladnému obecnému uzávěru podle abdukce že statistické relevance empirického zkoumání“. Tomu prostě nejde rozumět, přitom daná pasáž je pro další text velmi důležitá. Podobně těžko srozumitelná je např. předposlední věta podkapitoly 4.2.1.

Důležitější než jazyková úprava je však práce s odbornou terminologií – Škodovo používá odborných termínů je však velmi libovolné, nepřesné a někdy vyloženě matoucí. Ukáží to podrobně při postupném procházení textem, celkově se většinou jedná o to, že Škoda požívá již zavedené termíny, ale používá je mnohdy velmi odlišným způsobem, navíc na tuto odlišnost někdy ani neupozorní.

Řečeno biblickým přirovnáním, autor nalévá nové víno do starých měchů.

Začnu Úvodem – ten je příliš krátký, je to spíše jakási předmluva. V úvodu má autor možnost podrobně vysvětlit strukturu práce, Škoda to ale odbyde jedním odstavcem. Práce se dělí na části Dekonstrukce, Konstrukce a Aplikace, přičemž se nedozvíme, proč autor volí právě tyto termíny. Zejména „dekonstrukce“ by si zasloužila nějaký komentář. Je to nějaká aluze na Derridu? Jen momentální nápad autora? Nebo je to prostě synonymum ke slovu „analýza“? Část Aplikace se dělí na formulace abduktivního modelu a formalizaci. Proč autor vůbec zařazuje část formalizace? Není zde osvětlen ani název práce – podle názvu se mají zkoumat „teoretická a praktická selhání“. Co jsou ona praktická selhání? Čtenář by očekával, že se jimi myslí ony příklady (i písmem odlišené od zbytku textu), jichž je práce plná. Autor ale na konci úvodu píše, že jsou jen ilustrační, spíše jen jakési myšlenkové experimenty. Co jsou tedy ona „praktická selhání“? A proč se tu používá termín „selhání“? Je to, co autor popisuje, selhání, nebo spíše jen dosud nevyřešené otázky? Na str. 7-8 autor píše, že jednotlivé modely bude poměřovat podle určitých základních otázek. Tou třetí je otázka, co můžeme proti danému modelu namítat. Zdá se tedy, že oněmi „selháními“ jsou ve skutečnosti možné námítky. To si ale musí čtenář domýšlet sám. Podle názvu je tématem práce

„vědecká explanace“. Pominu to, že autor v textu zpochybňuje nutnost připojování onoho „vědecká“. Až na začátku první části autor blíže uvádí, co myslí oním klíčovým termínem „explanace“. Na str. 6 nejprve uvádí, proč chce mluvit o explanaci a ne o vysvětlení. (Nejméně jednou, na str. 57, autor tyto termíny používá synonymně – „Co se explanuje? Vysvětluje se pozorovatelná událost.“) Důvod je dle autora ten, že explanací „označujeme konkrétně vysvětlení empirických jevů“. Jen z kontextu se tak můžeme domýšlet, že vysvětlení je něco obecnějšího, co zahrnuje i neempirické jevy (nebo jen neempirické?). V další větě se tvrdí, že autor bude mluvit o explanaci, „abychom se proto nemátli s vysvětlením jako explikací“. Při objasňování termínu byl tedy tento termín postaven do opozice s jiným, který ale v kapitole nebyl objasněn vůbec. Tento způsob vymezování základních termínů práce považuji za velmi nešťastný.

Str. 8 – dle Škody slovo „deduktivní“ v názvu DN modelu znamená, že „se týká deduktivního vyplývání vztahu premis k závěru“. Vztah premis k závěru tedy deduktivně vyplývá? Otázka zní, jestli je to jen nešikovná formulace, nebo se tu projevují nejasnosti v chápání dedukce.

Str. 11 – zde se čtenář poprvé setkává s termínem „obecný uzávěr“. Zdá se, že to má být synonymum pro obecný soud, který je závěrem úsudku. Tento termín se ale (pokud vím) v české logické terminologii nepoužívá. Proč ho autor volí? A proč ho rovnou užívá a neobjasní?

Str. 12 – autor píše, že DN explanace je „vlastně sylogismus“. Vzhledem k tomu, že jinde v práci autor používá spíše moderní predikátovou logiku, mi tento exkurz k aristotelické logice připadá zbytečný, navíc problematický. V sylogismu jsou právě tři termíny – jak toto obhájit (a proč to vůbec prosazovat) pro DN explanace? Dále, 3. řádek – autor zde mluví o paradoxu inference a píše, že „vědecký zákon v tomto stavu je tedy důsledkem *definice kruhem*“. Z kontextu se ale zdá, že řeč je spíše o důkazu kruhem. Dále, na konci daného odstavce autor píše o určitém případě, že „se může jednat o vysvětlení (*explikaci*), ale nikoliv *explanaci*“ – už tak mlhavé objasnění základních termínů práce se dále rozmlňuje.

Str. 21 – v příkladu 12 se objevuje nijak nevysvětlený symbol.

Str. 23 – představení CM modelu je až příliš stručné, není vůbec jasné, co se myslí značkou.

Str. 34 – na začátku kapitoly 3.3 autor píše, že „je-li jen jedna nerozlišená ontologie, znamená to, že je jen jedna ontologická kategorie, která ji popisuje“. Proč by daná ontologie nemohla obsahovat více kategorií?

Str. 35 – „propoziční funkce má pravdivostní hodnotu“. S autorem jsme na toto téma již diskutovali, takže přinejmenším ví, že toto je poměrně kontroverzní názor, který by si zasloužil v práci nějaké zdůvodnění.

Str. 43 – jako příprava před kapitolou o logice se tu mluví o logice, ale ve významu, který mi není jasný, dokonce se tu hovoří o „vnitřní logice“, odvozené z poznání jevů. To není úplně obvyklé chápání logiky, i to by si zasloužilo nějak podrobněji uvést.

Str. 44 – zde začínají podkapitoly o logice, které považuji za nejméně zdařilé z celé práce. Kromě již zmíněného termínu „obecný uzávěr“ viz poznámka pod čarou 52. Škoda zde pracuje s příklady „Sokrates je člověk, Sokrates zemřel“ a „Špetka soli se rozpustila, špetka soli je sůl“. Autor o nich mluví jako o inferencích; zde by se mělo dodat, že se jedná o materiální inference, formálně nejsou platné. Každopádně po dodání premis „Všichni lidé jsou smrtelní“, resp. „Všechna zakletá sůl se rozpustí“ je autor považuje – tak se mi to jeví – za platné sylogismy. U toho prvního by to snad mohlo platit (pokud bychom přivřeli oči a chápali „smrtelný“ a „zemřel“ jako jeden termín), u druhého se ale rozpadá střední termín. V sylogismu „Všechna zakletá sůl se rozpustí, špetka soli je sůl, tedy Špetka soli se rozpustila“ by se místo „špetka soli je sůl“ muselo dodat „špetka soli je zakletá sůl“.

Str. 45-6 – zde autor používá termíny platnost a pravdivost a nejpozději zde jsem nabyl podezření, že nerozumím tomu, jak autor používá termín pravdivost. Autor termíny rozlišuje tak, že „první plyne ze vztahu soudů v deduktivním úsudku, druhé (v případě empirických vět) z ověřující hypotézy“. Zde v první řadě nerozumím tomu, CO se dělí na platnost a pravdivost. Podle kontextu čistě tipuji, že toto rozlišení je analogické Humovu rozlišení relations of ideas a matters of fact, což je dělení druhů přesvědčení, tedy řekněme propozic. Platí to i o Škodově dělení? Navíc autor mluví o „empirické pravdivosti“, což mě tápání jen prohlubuje, autor mluví i o empirické pravdivosti úsudků. Obecný úzus je ten, že úsudky jsou platné, kdežto věty jsou (ne)pravdivé, to ale není Škodův případ. Kromě toho, celé téma změny hypotetických soudů na kategorické je dáno tím, že Škoda dříve ztotožní DN model explanace se sylogismem (čímž asi myslí kategorický sylogismus) a následně při analýze používá predikátovou logiku, která sylogistické soudy kanonicky převádí na (starší terminologií řečeno) hypotetické sudy. Pokud by tyto logické systémy nemíchal, problém (a hledání řešení pomocí abduktivní rošády) by nemusel vzniknout.

Str. 47 – zde autor uvádí paradox inference a naznačuje, že přijde s vlastním řešením („než naše řešení popíšeme..“). Nezdá se mi ale, že by následující text nějaké řešení přinášel – mluví se tam o problému empirického obsahu, ale převážně pouze ve vztahu k premisám a nevidím zmínku o tom, že by se tam řešila otázka, zda závěr obsahuje totožnou nebo novou empirickou informaci.

Str. 48 – u hypotézy h3 je zdá se překlep, což v danou chvíli ztěžuje rychlé porozumění textu.

Str. 50 – zde otázka spíše do diskuse – když autor vysvětluje, proč jsou některé jevy preferovány jako proměnné, jedná se o hledání důvodů nebo příčin?

Str. 56 – Škoda zde mluví o pravdivostní hodnotě jako o logické konzistenci, mé zmatení ohledně toho, jak autor rozumí termínu „pravdivost“ zde vrcholí. Pracuje autor (implicitně) s koherenční teorií pravdy?

Str. 57 – zde mě překvapilo autorovo tvrzení, že v předchozím textu „jsme se postavili ... dedukci“. Do toho místa jsem předchozí úvahy chápal tak, že se jednalo pouze o heuristické doplnění dedukce. Co tedy ono postavení se dedukci znamená? Dále, kapitola 5 se vnějškově rozpadá na řadu několikavětých podkapitol (5.2.1, 5.2.2 atd.). Přísně vzato by tedy tyto podkapitoly měly být pojmenovány a příslušné očíslování by se mělo objevit v Obsahu. Tam ale nejsou, zjevně to totiž podkapitoly nejsou, proč tedy (jen pro tuto kapitolu) byl zvolen tento formát?

Str. 58 – dle autora je proměnná trs totožných jevů – rozlišuje autor mezi ekvivalentními a totožnými jevy? Zdá se totiž, že mezi tím nerozlišuje.

Str. 60 – „x je kvazi-entita, která se vyjadřuje o události (je tedy inherentně jak v čase (t), tak v prostoru“. Zde se nabízí otázka, proč je ve formalizaci zohledněn pouze čas a nikoli prostor?

Str. 63 – u položky 3.-zákon nerozumím formálnímu zápisu. Je zde dvakrát táž formule (hypotetický soud), zdá se, že by celý zápis vyžadoval lepší ošetření srozumitelnosti např. pomocí závorek.

Str. 64 – formalizovaný zápis u „!“ je autorem převeden do přirozeného jazyka jako „Tento pták je havran; havrani jsou černí“. Pokud autorově formalizaci rozumím, převod by měl znít „Tento pták je havran; tento pták je černý“. Na té a následující straně autor podává formalizaci explanace pro anomálie. Zde nerozumím tomu, zda je tady Škodovým cílem prostě jen popsat situaci, nebo ukázat, jak se v rámci explanace s anomálií vyrovnáváme. Formální zápis vyjasnění nepomáhá, neboť zde při řešení anomálie dochází k nejasnosti, zda (v daném případě) Květoslav náleží či nenáleží do dané třídy. Nakolik rozumím Škodově formulaci, tak řešení spočívá ve změně dané třídy. I po této změně je ale daná třída označena tímž symbolem, což naznačuje nepřípustnou homonymii.



Str. 68 – Závěr je z větší částí pouhé rozšířené resumé. Autor se k tomu v první větě Závěru přiznává, když píše, že oddíl Aplikace „je svým způsobem shrnutím naší předchozí práce“. Rozpaky se ještě zvětší u následující prapodivné věty „Přístupme tedy k uzavření této práce rovnou závěrem“. Oceňuji poslední odstavec Závěru, který je zajímavou reflexí nad celou prací a pokud by byl více rozveden, mohl by být velmi dobrým závěrem.

Doporučuji práci k obhajobě a navrhuji hodnocení D.

V Olomouci 24.5.2017